

ль жиз-
нуждъ
ва, ка-
ориче-
Разс-
гвяхъ,
морей
кія со-
Иэслъ-
вспо-
и об-
ибліо-

доста-
ублей.

Остр.,

Ի Լ Լ Ի Լ ա տ ր ա ս Ի օ ն

Հ Ա Մ Ի Ի Տ

ՀԱՄԼԵՏ.

Մարդու մարմինը ո՞րքան
ժամանակ կարող է մնալ գետ-
նի տակ առանց նեխելու:

ԴԵՐԵՋՄԵՆՓՈՐ.

Եթէ կենդանի ժամանակ ար-
դէն նեխած չէ, ութ կամ ինն
տարի կը մնայ: Կաշեգործինը
իննը տարի է սնում...

ՀԱՄԼԵՏ.

Ո՞ւմն է այս գանգը:
ԴԵՐԵՋՄԵՆՓՈՐ.

Եօրիկի գանգն է, որ մեր թա-
գաւորի ծաղրածուն էր:

ՀԱՄԼԵՏ.

Այս (առնելով գանգը).
ԴԵՐԵՋՄԵՆՓՈՐ.

Հէնց այդ:

ՀԱՄԼԵՏ.

Թեղծ Եօրիկ. ես նրան նանա-
չում էի. Հորացիօ, չափազանց
սրախօս եւ խեղդատակ մարդ
էր. սա ինձ հազար անգամ ման
է ածել իր ուսերի վրայ.
Ըսյց ա՛յժմ—այժմ որքան զրգ-
ւելի է. սիրտս խառնում է: Այս-
տեղ շրթունքներ կային, որոնց
ես շատ անգամ համբուրում էի:
Ո՛ւր են քո սրախօսութիւնները,
երգերն ու կատակները, որոնք
ծիծաղից ուշաթափ էին անում
ամենքն, կորաւ քոյրը: Այժմ
գնա գեղեցկուհու առանձնասե-
նեակը եւ ասա նրան, որ եթէ
նա մի մատի հաստութեամբների
անգամ քսէ իր երեսին դարձալ
սրա պէս է դառնալու եւ ստի-
պելու է վրան ծիծաղել: Ասա
ինձ, Հորացիօ...

ՀՕՐԵՑԻՕ.

Ի՞նչ կը հրամայէր իշխան:
ՀԱՄԼԵՏ.

Ի՞նչ ես կարծում, մի՞թէ Աղէ-

սանդը Մակեդոնացին էլ հողի
մէջ այսպէս էր:

ՀՕՐԵՑԻՕ.

Ճիշտ այդպէս:

ՀԱՄԼԵՏ.

Եւ այսպէս զարշնչի հո՞տ ու-
նէր... ֆի... (ձգում է գանգը):
(Համէլս արարած Ե.)

Աղամեան — Համէլս

ԳԵՐՈՍ ՆԵՐՈՆԻՐՈՍ ԵԳԵՄԵՆ

Ազգասիրական մեծ առաքի-
նութիւն, ո՛չ, սխալում եմ, ազ-
գասիրական մեծ զոհաբերու-
թիւն էր նկատում ժամանակով,
երբ փողով ազնւական համար-
ող հայը մէկ կողմից, ուսումն
առնելով իր արիւնակիցների
ընդհանուր մակերեսոյթից վեր
բարձրացածն էլ մըս կողմից,
մէկ մէկ անգամ շուռ էին գա-
լիս դէպի այն տունը, ուր հայ
թատերասէրները ներկայացում
էին տալիս որ եւ է բարեգոր-
ծական նպատակով կամ մինչեւ
իսկ Միհրդատ Ամերիկեանին
աղբուստի էլի մի քանի օրւայ

պաշար ծաքելու համար: Գալիս
էին աղաչանքի, պաղատանքի
ուժով, երես վէր քերել տալով.
տոմսակ էին ստացել, որի փո-
ղը պէտք էր տալ. ուրեմն գա-
լիս էին որ տւած փողը գնէ
այնպէս կորած շրմամբներ:

Երեսով է Աղամեան իր հա-
մաստեղութեան հետ: Նա առա-
ջին անգամից զբաւում է ամ-
բողջ հրապարակը: Համբար եւ
իրականութիւնն էլ օր աւուր
վրայ բարձր ու բարձր են հըն-
չեցնում դերասանի անունը: Օ-
տար քնմի աստղերն անգամ
խոնարհում են այդ հանճարա-
ւոր հայի մեծագործող տաղան-
դին հանդիսատես կանգնելու:
Էլ ի՞նչ պիտի ասէին մեծագա-
տիւ տեսարբ եւ ազնւասուն արի-
նայր հայոց աշխարհին: Հայոց
թատրոնը էլ այնուհետեւ բարե-
գործելու ժողովարան չէր եւ ոչ
նրա դրամաբիղը աղբատների
գանձանակ: Վճարուէ էին որ
արեւստագէտին տեսնեն, եւ
տեսնողները պարծնում էին չը-
տեսնողների առաջ, որոնք այս
կամ այն պատճառով այդ օրը
այն ինչ խաղին ներկայ չէին
եղել:

Հայոց լեզուն արհամարում
էր, եւրոպական փափկացած լե-
զունների հնչիւններին սովորած
ականջներին կորդ եւ բարբա-
րոսական էր գալիս հայկական
կորովի եւ ջլոտ բարբառը: Այս
անուն նազենի Տիկնոջ եւ այն
անուն մեծագատիւ պարոնի հա-
մար, որոնք քնիկացած էին օ-
տար հողի վրայ, հայրենի երկրի
հնչիւնները համարւած էին լե-

զուկոտրատող եւականը յօշոտող: Բայց Աղամեանի ծայնական գործից անուշանազ վանկերով հոսող ծայնները ներդաշնակ ծփանքով հասնում գրաւում-գերում էին դժարահաւան հանդիսականի լսելիքը: Ո՞րքան զղջման եւ ապաշաւի ըողէներ էր տալիս Աղամեան իրան լսողներին, որոնք մորմոքով զանգատում էին քախտից ու ժամադակից, որ զուրկ էին մնացել իրանց ընկել հայրենիքի լեզուից:

Աղամեան, թագաւոր Լիւրի հետ մըրիկներին ծոցում որոտացողը, Մակեթի հետ կուի դաշտի վրայ Բրնամի անտառի հանդէպ գողացողը, սիրոյ նախանձի մէջ Օտէլլօի հետ սոսկալի մորնչողը, Աղամեան, աստածային Շէքսպիրի հանձարեղ թարգմանը, այժմ լուսն է:

«Պիտի կուեմ, մինչև միսս ոսկորներիցս կտոր բլղու՜մ վէր թափուի: Տէք այստեղ զէնքերս»: (Մակ. Արար. Ե. Տես Բ.):

Տէք դուք ինձ իմ ծայնս, պիտի խօսեմ, պիտի մոնչեմ, պիտի որոտամ մինչ այնքան, որ հայի ականջը ընտելանայ հայ քարքառի արտասանութեանը եւ հայ բնւոր շէքսպիրական գաղափարների անսպառ խաղացման հանդիսարանը դառնայ:

Բայց հայ նրեստը զլացաւ Աղամեանի ծայնը իրան վերադարձնելու գործին նպաստամատոյց լինելու, եւ մինչ ժողովուրդը կողէկներով աշխատում էր իր դերասանին ծար ու ծարակ անելու, մահը խնդրեց նրան կոկորդիզ:

Ա. Մ. ՆՁԵԿԵԱՆ

ՊԵՐԵՎՈՊԻ ԴԱՆՏԵՐՈՒՄ

Անչէն, լայնարձակ ու անծայրածիր դաշտով եմ անցնում...

Լուսնայ գիշեր՝ վեհ, դեղատեսիլ, անդորր ու խաղաղ. Արուսիկների ճուռոցն է միայն ականջիս հասնում— Անբաժան ճուռոց՝ անմեկին, անդուլ եւ միապաղանդ:

Ահա առաջիս աղի ծովակի ջրերն են խաղում:
Ի՞նչ հրաշագեղ տեսարան է այն ներքեւում փռւած.
«Կլոր» լիճն է այդ. անջուր տեղերից աղն է պսպղում...
Անցնում եմ նրան: Բայց ահա դարձեալ մի լիճ երևաց:

Անցնում եմ կարգով «Կարմիր», «Կիստեան» լճերի մօտով,
Բլրից մօտենում, վէս, արծաթաշող «Կերկուտ» լճին...
Սահման... Է՛լ հեռուն—դաշտեր, սիւռաներ՝ ծծումբի հոտով...

Օ՛, սիրուն լճեր: Այս լայնածաւալ դաշտերի միջին,
Պայծար օրերին կամ գիշերներին դուք էք, դուք
մենակ,
Որ ուղեորիս սթափուել էք տալիս գէթ առժամանակ...

Ս. Բաբինսկի

Ա Ր Կ Ա Տ

Լուիջի Կապուանի

Ի՞նչ բանի ես: Դու տմենին չե՛ս երևում:
—Աչքատում եմ:

Նրկու նկարիչներն էլ յանկարծ գլուխները թեքեցին դէպի լուսամուտը, լսելով ձիու խրխնջոց. նրանց առաջով կայծակի արագութեամբ սլանում էր մի ամաղոնկայ. նրա յետից դնում էր նշանադրեստ հագած սպասաւորը:

—Աստածային:

Ալբերտոն կանգնեց եւ նայեց նրա յետից մինչև փողոցի ծայրը:

—Դու ճանաչո՞ւմ ես նրան,—հարցրեց նրան Ջիաննուցցին:

—Նա այո՛, եւ ո՛չ:

—Չէ՛ որ դա Բլիսովան է:

Ալբերտոն այդ ժամանակ ջղաձգարար սեղմում էր իր ձեռքերը, նա ամբողջովին գունատւած էր, աչքերը կիսախուփ, չնչաւութիւնը սաստկացած:

—Ի՞նչ եղաւ քեզ: Դու քեզ վա՛ռ ես դուռը,—հարցրեց նրա ընկերը:

Այն ըողէին նորէն շառաչեցին ձիու սմբակները, որոնց տակ փչւում էին փոքրիկ քարերը: Այդ Բլիսովան էր վերադառնում, անշարժ նստած իր ձիու վրայ եւ առաջ սեւեռած իր սեւ աչքերը, որոնք թէպէտ եւ նայում էին, բայց, կարծես ոչինչ չէին նկատում իրանց առաջ: Նա մտրակով թեթեւ շոյում էր ձիուն, որը գեղեցիկ կերպով մեկնում էր իր պարանոցը եւ կրծում էր սանձը:

—Ի՞նչ պատահեց քեզ,—հարցրեց նրան Ջիաննուցցին:
—Գնանք:

Նա Ալբերտոն ամուր սեղմեց ընկերի ձեռքը:

—Ցաւում է սիրտս...

—Դու տանջւո՞ւմ ես...

Նա ցոյց տալու համար, որ հասկացաւ նրան, Ջիաննուցցին աւելացրեց.

—Լսի՛ր, նա պատկանում է «չարագուշակների» թըւին, ես այդպէս եմ կոչում նրանց. նա աւելի նման է դիցուհու, քան կնոջ: Սատանան տանի: Իսկ դու գիտես թէ ինչ են խօսում նրա մասին: Ասում են, որ նա կոյս է, թէպէտ եւ մի ծերուկ միլիօնատէրի այրին է համարւում. որ նա արհամարհում է ամենքին, գոռոզ է, անմեղձեանաւի... Թէ որքան ճիշտ է այդ—յայտնի չէ: Այդ ուռանդն ամենքն էլ մի տեսակ խորհրդաւոր են... Այնուամենայնիւ, դու իրաւացի ես. նա, իսկապէս, աստածային է... Նա տեսել եմ նրան մօտիկից...

—Դո՛ւ, ո՞րտեղ:

—Իմ սեպհական արհեստանոցում: Նա ուղում էր ունենալ իր պատկերը, միայն գլուխը՝ կոպիտ քաթանի վրայ: Նա, յիրաւի, նա աստածային է իր սառցնող հըպարտութեամբ: Նրա աչքերն ինչպէս մի անդունդ լի են խաւարով, այո՛ խաւարով բայց եւ կայծակով: Խիստ բնու-

բոլոր է նրա փոքր ինչ բարձրացած շրթունքների գիծը: Նա իր բռնած գիրքով առելի լաւ էր քան մոգելը: Սակայն դա ոչ մի արդիւնք չըտուեց—հա ոչինչ չըկարողացայ անել: Երբ հա խոստովանեցի նրան իմ անընդունակութիւնս, նա շնորհակալութիւն յայտնեց ինձ գլխի թեթիւ շարժումով և գնաց: Եւ այդ ժամանակ միայն ես, վերջապէս, կարողացայ ազատ շունչ քաշել, հաւատացնում եմ քեզ...

—Ինչպէս նախանձում եմ ես քեզ:—Եւ Ալբերտին դեռ չարտնական եմ իր հայեացքն ուղղել երբեմն դէպի Արնօ գետը, որը հանդարտ գլորում էր իր լայն ափերով, երբեմն դէպի շոճիների հեռաւոր գագաթները, որոնք սկիւն էին տալիս կապոյտ երկնքի վրայ Պիլիօնի միւս կողմում:

Քաթանի վրայ նկարած էր կանացի մի հրաշալի մարմին, կիսով չափ ծածկւած առիւծի մորթով. նա, կարծես, արդէն թրթռում էր կեանքով, լուսաւորւած արեւի ճառագայթներով, նրա շուրջը չքեղ գեղեցկութեամբ փռւած սուտակասպտա լայսերի լայն ափերների կանաչի մէջ: Նա կիսով չափ պառկած էր ջիւմ սենեակում: Եւ նրա հրաշալի աչքերում, որոնք սեղւոյն էին դէպի կապուտակ երկնքը ու ընկղմւած հեշտասէր մտորումների մէջ, և նրա կիսաբաց շրթունքներում, որոնք ծարաւի էին համբոյրի, և փոքրիկ լայնացած կարճ քթում, որն ազահօրէն ներս էր չնշում ծաղիկների արեցուցիչ անուշահոտութիւնը, այդ ամենի մէջ էլ նկարչին յաջողւել էր դնել գեռանմանօթ վայելքի թէպէտ և հազիւ նկատելի, բայց, իսկապէս, տանջող ցանկութիւնը և մոլի ջղաձգութիւնը մի կնոջ, որը ձգտում էր յաղթահարել բնութեանը ինչ որ ուրիշ մտաւորական տրամադրութիւնների համար:

—Սակայն քաթանը բոլորովին չոր է,—նկատեց Ջիւստինուցին, մատը քսելով պատկերին:—Նրանում է, դու վաղուց չես աչխատել:

—Արդէն երեք ամիս է: Սկսած այն օրից, երբ առաջին անգամ տեսայ նրան,—հառաչելով պատասխանեց Ալբերտին:

—Այդ ինչ յիմարութիւն է... Եւ ինչպէս խղճում եմ քեզ...

Այո, դա իսկապէս յիմարութիւն էր, բայց ինչ արած:

Նա անողորմ գազանի ճիրանների պէս բռնեց նրան յանկարծակի, հէնց առաջին հայեացքից:

Եւ նա չէր վստահանում յայտնել նոյն իսկ իր ընկերին այն երեք ամիսների բոլոր իր տանջանքները, չէր համարձակւում բաժանել նրա հետ այդ բոլոր երկար օրերի և անվերջանալի անքուն գիշերների վառանցանքը, երբ շարունակ նրա աչքերի առաջ կանգնած էր այդ աստուածային տեսիլը, որն այնպէս էլ չչմեցնում նրա գլուխը, ինչպէս չմում է անդունդի ափին կանգնած մարդը. մի տեսիլ էր նա, որ յուշկապարիկի պէս ձգում էր նրան դէպի մահաւան խորհրդաւոր ափերը:

Նա պատրաստ էր ուրախութեամբ ընկղմելու յաւիտենական լուսութեան ու խաւարի մէջ... Չէ որ, նա այլ ևս չէր կարող շարունակել կեանքը, առանց նրան ձեռք բերելու... Ի՞նչ, նրան ձեռք բերել... Ս, նրան այն էլ գեռ չափազանց շատ էր թւում եթէ գոնէ մօտենար նրան, լսէր նրա ձայնը, ստանար միայն մի գուրգուրիչ հայեացք, միայն մի ժպիտ, թէկուզ գթասրտութիւնից ըղիւսած... Եւ սուղի ոչինչ... Բայց առանց այդ փոքր բանի, այդ կատարեալ դատարկութիւնը անտանելի էր...

Եւ դողդոջուն ձեռքերով նա կամ սեղմում էր իր գլուխը, որը կարծես, քիչ էր մնում տրաքւէր, կամ ձեռքերը գնում էր սրտին, որն ուժգին լարախում էր կըրծքում...

—Անցնի՛, —ասաց նա իր ընկերին, աչխատելով փոխել խօսակցութիւնը,—այդ կանցնի...

Սակայն նա համոզւած էր, որ դա չի անցնիլ այնքան ժամանակ, քանի դեռ նրա մկնունքների թելերից թէկուզ մէկը ընդունակ կըլինի զգացողութեան գոնէ ըստէին իմանալու, քանի դեռ նրա ուղեղի թէկուզ մի վանդակը կըկարողանայ ընդունել միտքը և մի բան ստեղծել նրա երեւակայութեան մէջ: Այդ պատճառով էլ նա, յիշուածի, այժմ պսակում էր իր յիմարութիւնը, փակելով Բլիխովային ուղղած մի նամակ, որ գրել էր երկու օր առաջ, որի մէջ նա առաջարկում էր նրան իր կեանքը միմիայն մի համբոյրի փոխարէն...

«Կեանք, երիտասարդութիւն, ապագայ—բոլորը մէկ, միայն մէկ համբոյրի փոխարէն»...

Եւ նոյն իսկ այդ բոլորը նրան գեռ քիչ էր թւում:

Աստուծաւ անգործութեան մէջ նա սպասում էր պատասխանի, և խելքը թուցնում էր, երբ միայն մտածում էր, որ նա կարող էր նրան չըհաւատար:

Նա ճիշտ չէ յիշում հինգ երկար երեսներում իր բոլոր գրածները, բայց նա գիտէր, որ իր ամբողջ սիրտը դրել էր նրանց մէջ անկեղծ և ողբով կերպով, այն արտայայտութեամբ, որը չէ խաբում, որին չէր կարելի հասնել, եթէ նրան ներքին կողմից չ'ասէր կիրքը: Պայմանի հէնց սարսփնակ լինելը, նրան թւում էր, որ պէտք է հրապուրէր այդ հպարտ, կոսկածոտ ընաւորութեանը:

«Կեանք, երիտասարդութիւն, ապագայ, միայն մի համբոյրի փոխարէն»—ինչո՞ւ նա չըպիտի հաւատայ»...

Եւ այդպիսի սպասողական դրութեան մէջ նա հազիւ էր ապրում, խելքից դուրս դալով երբ մտածում էր թէ չի ստանալու մի պատասխան, որը նրան թւում էր թէ պէտք է լինէր այսպէս. «Ձեր կեանքը իմ համբոյրի փոխարէն: Այդպիսի պայմանով—եկէք»:

Նրա աչքերը մթնեցին և նա ամբողջ մարմնով դողաց, երբ կարգաց հէնց այն խօսքերը, որոնց սպասում էր. «Այդպիսի պայմանով—եկէք»:

Նա լաւ էր կարգացել: Դա մի ցնորք չէր, որ առաջ էր եկել այդ թերթիկից բուրած ուռը հոտից—նրան հոտից: Նա չէր կարողանում հաւատալ, ուղում էր զսպել իր անմիտ ուրախութիւնը, որից համակւած էր արդէն նրա ամբողջ էութիւնը, նա վախենում էր, որ ինքը կըմեռնի մթնելուց առաջ:

—Ո՛չ, դա սուտ է, դա սուտ է,—չնչում էր նա, ընկած բազմոցի վրայ, թուլացած ձեռքերով, բոլորովին ջարդւած, ոչնչացած այդ անսպասելի բախտաւորութիւնից: Նա նայեց դիմացի կախւած հայելին և տեսաւ իրան դունատ, ինչպէս մեռած, անհանգիստ, տենդոտ աչքերով:

—Ո՛չ, ո՛չ, դա սուտ է, այդ չէ կարող լինել:

Նրա արհեստանոցում տիրում էր խորին լուսութիւն և թեթեւ խաւար: Ահագին պատկերակալը, սուեբադները, գրչով արած թեթեւ ձևերը, հազադիւտ փորագրութիւնները, ներկերն ու վրձինները, հնադարեան կտորները, հին կոտորւած կարասիքը, անկարգ կերպով այս ու այն կողմ թափւած բրոնզը, յախճապակին, այդ ամենը կարծես ներհում էին երեկոյան խաղաղ անդորրութեան մէջ, որով լցւած էր մեծ, բարձր սենեակը: Դա մի սրտառուչ, հրաժեշտի անդորրութիւն էր, բաժանման անդորրութիւն:

U l u m p n l s h

թիւն... Եւ միայն առիւծի մօրթով կիսով չափ ծածկւած մերկ կնոջ պատկերն էր, որ նայում էր նրա վրայ, ինչպէս մի անասկ նեցուկ, իր այրուղ աչքերով, համրոյնների կանչելով նրան իր կիսաբաց շրթունքներով, կարծես միայն այդ կինը, և ոչ մի ուրիշը, պէտք է վերցնէր նրա կեանքը, երիտասարդութիւնը, ապագան, բոլորը, բոլորը, միմիայն մի համրոյրի փոխարէն...

«Այդպիսի պայմանով եկէք»...

Սրբաւերով, նա կանգնեց մթութեան մէջ և, ծածկելով իր յետին գոտը, վազեց սանդուխքներով, չընկատելով, որ նրանք ևս լուսաւորւած չէին: Այնքան նրա սիրտը լի էր իր սեղհական լուսով:

Մթութեան մէջ վազելով, Ալեքսանդր յանկարծ կանգնեց մի փոքրիկ տապարանի հանդէպ, շունչը սլահելով: Ներքան չըջապատող ծառերի կտաւները թիթիկ օրորւում էին. թանաքի նման մութ երկնքում պլպլում էին մի քանի ստողիկներ և նրանց նւագ լոյսի տակ երևում էին ծխնեղջերի խողովակները, որոնք ֆանտաստիք կերպով ցրւած էին կտուրների վրայ, կարծես պահապաններ լինէին միմեանցից որոշեալ հեռաւորութեան վրայ դրւած: Նրանք կարծես միշտ աւելի էին հեռանում նրանից, քանի որ նա լուսնոտի քայլերով գնում էր համարեա գերմարդկային ջանքեր դործ գնելով մութ թփերի ու բոյսերի չափեր միջով, որոնց գոյութեան մասին նա իմանում էր միայն այն թիթիկ ստրսուկից, որն անցնում էր նրա անդամներով:

Ահա նրանից մի քանի քայլ է հեռու փոքրիկ տապարանքը, ընկղմւած լուսնոտ մէջ, փակ լուսամուտներով: Նրա ճակատով հիւսւած բոյսերը նմանում էին կործանիչ ժամանակին մասնւած հին տուրակի մեծ ձեղքերի:

Յանկարծ անձայն կերպով բացեց փոքրիկ դռնակը, մի սպիտակ տեսիլ, յայտնւելով չէմքում, ձեռքով դէպի ինքն էր գրաւում նրան: Լուսեցաւ կանաչի ձայնի մի անորոշ չշուկ, որը գալիս էր խաւսորի միջից...

Եւ Ալեքսանդր հետեւելով կանաչի սպիտակ տեսիլքին փոքրիկ միջանցքով, որը լուսաւորւած էր ծածկւած դռների միջով, ընկած լոյսի ճաւաղայթներով, մտածում էր, որ այդ բոլորը երազ է, և մաքրով աղօթում էր.

— Աստուած իմ, ևս խիտ լաւ է: Նա այլ ևս չէի ուզիլ զարթնել:

Տեսիլը տարաւ նրան մի լուսաւոր սենեակ: Այստեղ կանգ առնելով, կիսովին ծածկւած դրան վարագոյններով, նա ակնհիւս զարմանքով, աչքերը լայն բաց արած, բացատկանց.

— Եւ դուք եկաք: Այդպիսի պայմանով...

Ալեքսանդր ոյժ չունեցաւ նրան պատասխանելու, չըփոթւած նրա զննող սեռուուն հայեացքից, նրա օտարերկրեայ առողանութիւնից, որը տալիս էր նրա խօսքերին մի ինչ որ նոր, խորին նշանակութիւն:

«Այդպիսի պայմանով...» և նա այդ կրկնում էր մի տեսակ վրդովւած ձայնով և չրթունքների շարժւածքով: Վստահ դէմքով, անչարժ կանգնած էր նա նրա սուղ, մութ վարագոյնների ֆոնի վրայ նկարւելով ինչպէս ամպի մէջ, որը, նրան թւում էր, թէ աստիճանաբար փաթւթւում է նրան և կըծածկէ նրա աչքերից:

— Շնորհակալ եմ... Խղճացէք... Նա տեսայ ձեզ մօտիկից, լսեցի ձեր ձայնը... Ինձ այդ բաւական է... Թողէք ինձ մեռնել... Ինձ բաւական է... — չնչնաց նա վերջապէս, աղիւսանքով նայելով նրա վրայ:

Շամալսեցի կ. նը փողոցում

Այն ամենը, ինչ որ նա զգաց, այն աստիճան քիչ էր նման ճամբարութեանը և աշխատանքային լուս. էր, որ ստիպում էր նրան տանջւել աւելի շատ, քան թէ ցանկութեան, յոյսերի և յուսահատութեան աշն բոլոր տանջանքները, որ նա կրել էր վերջին երեք ամիսների ընթացքում:

— Ատաղք, — ասաց նա նրան վերջապէս նստելով և թիկն տալով բազմոցի վրայ նրա հանդէպ: — Նա հաւատացի ձեզ, որովհետեւ արդէն ճանաչում եմ ձեզ մի քանի ժամանակից ի վեր: Նա նկատել է մի ամբողջ մէջ, ամեն սեղ գուք հետեւում էիք ինձ... Նա հաւատացի ձեզ, որովհետեւ առաջ էլ նկատել եմ ինձ վրայ ձեր հայեացքը... Նա էլ նոյնպիսի կլին եմ ինչպէս և ամենքը, բայց... մինչև մի որոշեալ սահման: Ուրիշը չէր ընդունիլ ձեզ, ևս ընդունեցի: Ուրիշը համարձակութիւն չէր ունենալ տեսնու ձեզ. «հաո թոնը, որից վրկութիւն չըկայ: Խմեցէք և համբուրեցէք ինձ: Արդեօք այս չէիք դուք ինձ առաջարկում»:

— Այո:

— Իսկ եթէ ևս ձեզ չըպատասխանէի, դուք ինչ կանէիք:

— Չըզլուտեմ:

Ալեքսանդր կարծես պատրաստ էր կուլ տալ նրան իր հայեացքով, դեռ հաւատացած չըլինելով այն բանում,

Խչխան Նասալէոն Ամատունի Առաջին
Նախագահ հայ դրամատ. ընկ.

դրուծեամբ նայում էր նրան և շարունակեց.

— Գուցէ դուք լաւ չէք մտածել, չէ որ դեռ ժամանակ կայ: Ձէ որ կեանքը այնպէս լաւ է, այնպէս հրաշալի լաւ... Գուք սիրում էք կամ, գոնէ, ձեզ այդպէս է թըւում... Ասում են, որ դա այնպիսի վայելչութիւն է... Սիրելի, ունենալ ցնորքներ... Սիրեա՞ծ լինել, պէտք է որ, նոյնպէս հրաշալի լինի... Բայց ինչպէս հաւատացնում լինել այդ բանում... Իսկ յետոյ, այդ բոլորը պէտք է տես հազիւ մի րոպէ... Լաւ մտածեցէք... Նա կին եմ, ես եւս ունեմ այն հետաքրքրութիւնը, որը դարձնում է մինչև իսկ անբարոյական ու խտրաբարոյ... Նա համաձայնեցի միմիայն հետաքրքրութիւնից դուրս: Նեթէ դուք յայտ էք դնում, որ իմ սիրտս թող կը դառնա, ուրեմն դուք սխալուած էք: Նա այդ ասում եմ ձեզ սկզբից, որովհետեւ չեմ ուզում խղճի խայթ կրել: Չըկայ մինչև այժմ աշխարհում մի սողամարդ, որը կարողանար պարծենալ նրանով, թէ համբուրել է այս շրթունքները, այտերը, այս ձեռքերից թէկուզ մէկը, և ես հպարտանում եմ դրանով: — Գուք ամենքդ էլ այնպէս սնափառ, այնպէս մոմս էք: Ձեզ հետ — ուրիշ բան է... Ով պատրաստում է մեռնելու, նա արդէն համարեա ողի է, էլ այս աշխարհից չէ: Ձեր և իմ մէջ գոյութիւն կունենար մի գոյտներ, որը ոչոք չէր կարող խանգարել: Դա զրաւիչ է, անսովոր... Գուք ինձ հրապուրեցիք... Գուք կըլինէիք իմ յաւիտենական սիրելին: Գուցէ այն ժամանակ ես ձեզ կը սիրէի... Նա ձեզ երախտաւորաւ կըլինէի նրա համար, որ դուք կը սովորեցնէիք ինձ այն պայմանները, որը մինչև այժմ ինձ անծանօթ էր...

Նա բարձրացաւ և թէրեց գէպի Ալբերտին, իր շրայուցիչ գեղեցկութեամբ նայելով նրա վրայ իր սև աչքերով, որոնք փայլում էին թուխ յոնքերի կամարների տակ, իր գէպով, որ շրջանակւած էր սև թանձր մազերով, որոնք մի մեծ հանգոյց էին կապւած...

— Յիրաւի՞ դա զմայլիչ է, — և նա լուռ ուղատում էր պատասխանի:

— Մինչ այն աստիճան, — պա-

որ նա ինքը կենդանի նստած է նրա առաջ բազմոցի վրայ:

Չինակտն մետաքսի կրկնոցը, ամբողջապէս հաշիով ծածկւած, չըջագծում էր նրա պատկերը, դուրս բերելով նրա գծագրութիւնների ամբողջ չքնադուծիւնը, որոնք ծածկւում էին շորի ծալքերում: Այդ հրաշալի քաղցրաբարբառ ձայնը այժմ համարեա չչնչում էր: Նստած նրա առաջ գլուխը յետ թէքած, ձեռքերը խաչաձև ծնկների վրայ, նա ուշա-

տասխանեց Ալբերտին, — որ դու համար կեսնքս տալ ինձ համար ոչինչ է թւում:

— Մտածեցէք...

— Այժմ — անկարելի է...

Տեսնելով, որ նա կանգնեց, Ալբերտին նոյնպէս բարձրացաւ, բայց մի քայլ էլ չարեց, որ հետեի նրան գէպի այն փոքր սև պահարանը, որից նա հանեց մի փոքրիկ ոսկեայ բաժակ և

նուրը փորձածքներով վարդաբուած դարձնող ոսկէ սրակ:

— Հոսն անգուրեկան է, — ասաց կինը, լցնելով մի ինչ որ սալիտակաւուն կաթնադոյն հեղուկ: Նրա ձեռքը չէր դողում: Դէմքի արտայայտութիւնը բոլորովին անտարբեր էր: Միայն նրա աչքերում փայլում էր կնոջ անգուծ հետաքրքրութիւնը, որը ոչ մի բանի առաջ կանգ չէ առնում, երբ նրան հրապուրում է անսովորը, երբ նա ուզում է տեսնել, ուզում է իմանալ...

Սակայն Ալբերտին ինչ:

Նա մեկնեց ձեռքը, նայելով այդ կիսաբաց շրթունքների, որոնք կարծես դողդողում էին սպասելով մօտակայ համբուրին:

— Ո՛չ, — ասաց նա յանկարծ, հեռացնելով ձեռքը, — մտածեցէք... ո՛չ, ո՛չ, մտա...

Նա չըկարողացաւ վերջացնել խօսքերը, տեսնելով, թէ ինչպէս Ալբերտին դանդաղ կերպով խմեց հեղուկը մինչև վերջին կաթիլը...

Նա հէնց որ սա մեկնեց նրան դատարկ բաժակը, նա իր կիսախուփ աչքերով համարձակ և վճռաբար մատուցաւ նրան ու անշարժ կանգ առաւ դէմ անելով իր դուռնատեղի շրթունքները և սպասելով...

Նա չէր խանդարում Ալբերտին... մէկ, երկու, հինգ, տասն, քսան համբուրներ... ինքը չէր վառւում և չէր պատասխանում ոչ մէկին... Թեթեւ դողը և կոպերի արագ խոնարհումը միայն ցոյց էին տալիս, որ Ալբերտին իր զրկում սեղմում էր կենդանի մարմին...

Ինչպէս և առաջ ծառերի կատարները թեթեւ օրօրում էին: Թանաքի պէս սև երկնքում սլալում էին աստղերը...

Ալբերտին թւում էր, որ ինքը բռնւած է կրակով... Գուրդ պատւում էր... չունչը կտրւում...

Հազիւ էր նա հասել դռնակին, որ սա իսկոյն փակւեց... Բայց այն ինչ էր, որ երևում էր նրան:

Ո՛չ: Սպիտակ տեսիլը կըլին

Առաջին Բահաթրեան. Մահւան XX-ամեակի (5 փետր. 1883) առիթով

Յարութիւն վարդապետ Արամիարեանի մահաբճանը ս. Դոաշ, վաճառում:

այդտեղ էր և գրաւում էր նրան դէպի ինքը: Ամենայն քնքոյ ձայնի չունելը կրկին լսեցաւ մթութեան մէջ...

Նա վրայ պըծաւ համբուրելու այդ շրթունքները և փշելու իր վերջին շունչը...

—Մնաս բարե, մնաս բարե յաւիտեան...—Արկնում էր նա, հարբած նրա շնչառութիւնից:

Իսկ նա իր թեթեւ դողոյթուն ձայնով չնչում էր նրա ականջում:

—Օ ո՛հ, ո՛չ թէ մնաս բարե, այլ ցտեսութիւն, իմ սիրելի:

Լէօնիդ

Ի Մ Օ Ր Ա Գ Դ Ի Յ

I

Ասում ես, բնկեր, որ մենք փոխել ենք, էլ չըկայ նախկին սէրը աննւազ:

—Ա՛խ, ինչպէս լինի՝ երբ բաժանել ենք ու թունաւորել մեր կեանքը երազ:

Չոր գըլուխներուս մենք ման ենք ամել Բոլի-շոլի մէջ, անպըտուղ արտում, ճատ բան ենք տարել—ոչինչ չենք բերել... Ու մեր սիրտն հիմա նըւազ է խրփում:

Խաւար է շուրջը՝ դու այդ տեսնում ես, եւ ասում ես ինձ, որ մենք փոխել ենք. —Ինչպէս չըփոխել, երբ կեանքն աներես Մեզ չի ողջունել ու տանջել ենք մենք...

II

Եռան, դու մոլի ու չար թըշնամանք, Յոխորտան անկերջ կըրքոտ բըռնութիւն. Թող ձեր դանն ու խոց, կըսկիծ ու տանջանք Մըշտական դառնան, լինեն մընայուն:

Մենք ձեր քուրայում կըտանջենք երկար, Մեր կամքն ու կըրքեր կըկոխենք սիրով, Ձեր հարւածի տակ, դալ օրւայ համար Մենք աղօթք կանենք յուսալից ձայնով:

—Եւ կըգայ օրը, մի օր վըճական, Երբ անդաւաճան կըփայլի արեւ. Օ՛, այնժամ կընկնէք դուք օրհասական Կըրքոտ թըշնամանք, բըռնութիւն անթեւ...

III

Այնտեղ, ժայռերի խոր ստորոտում, Ուր աղմըկում է ծովը ամհի, Որտեղ մահառիթ շանթերն են զարկում եւ թափահարում թեքերն արծիւի. Որտեղ անվախճան զարկում է ծովը Իր լայն, փըրփըրայն, զոռ ալիքներով, Որտեղ փոթորիկն, քամին ու հովը Ազատ շըջում են իրանց կըրքերով,— Կուղէի հանդէլ ես մահաւանից յետ, Դըլուխըս զըրած նորա կոշտ կըրծքին, Բընէի անհող... և շուրջս յաւէտ Մըլընչար, փըրփըր է ծովը ահապին:

Դ. Նալբանդեան

Բ ո լ գ ա ը ա ց ի ն և ը

Մարոկկոյի սուլթանը

Շնորհիւ այն փառլեմանքի, որ վարում է Մարոկկոյի սուլթանը, եւրոպացիներին շատ քիչ բան է յայտնի նրա բնաւորութեան և սովորութիւնների մասին: Սկսած այն օրից, երբ իր եղբօրը թաղելուց յետոյ Մուէյ Աբդու Ազիզ սուլթանը, որը դեռ 23 տարեկան էլ չըկայ, իր վրայ առաւ ալքայական արժանապատուութեան նշանը և նստեց սպիտակ ձիու վրայ, որի վրայ բացի սուլթանից ոչ ոք կրէք չէ նստել. նա շատ քիչ անգամ է երեսցել հասարակութեան մէջ:

Եւրոպացիներին նրանք, որոնց յաջողել է տեսնել սուլթանին և խօսել նրա հետ, նկարագրում են նրան ինչպէս մի մարդ, որն ունի ֆիզիքական մեծ ոյժ, լաւ ձիավար է, համարձակ որսորդ և ամեն տեսակ մարմնավարժութիւնների խիստ սիրող: Նա, այնուամենայնիւ, բաւական կըթւած է և, ինչպէս ասում են, ունի բաւականաչափ հաստատակամութիւն, Մարոկկոյի նման անհանգիստ կայսրութիւնը կառավարելու համար: Սակայն, նրա դէմքի արտայայտութեան մէջ նկատուում է փափկութիւն, որն ըստ երևութիւն, հակառակն է ապացուցանում այն բանի, թէ նա անյողդողդէ կամքի տէր մարդ է: Բայց նրա ձեւերն իշխանական են, ինչպէս արեւելեան ամեն մի բռնակալին: Չընայած այն բանին, որ Մարոկկոն ընկած է Եւրոպայի հէնց գոնիւրի մօտ, այդ աշխարհը դեռ աւելի փակ է, քան Չինաստանը և նրա ժողովուրդը աւելի մոլեռանդ է, քան միւս բոլոր մահմէդական ազգերը և դուցէ միայն մահագիսաներն ու Մէկկայի բնակիչները կարող են ֆանատիկութեան կողմից համեմատուել Մարոկկոյի ազգաբնակչութեան հետ: Ասում են, որ երիտասարդ սուլթանը արտայայտում է մասնաւոր հակումն ընթրմանը մտցնելու,

Մարտկոյի սուլթանը

Բայց կըյաջողւի՞ նրան յաղթահարել իր մերձաւորներին և ժողովրդի նախապաշարմունքներին ու անշարժութիւնը — այդ ուրիշ հարց է:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՆՍԻՄԻԱՆԵԱՆԻ ՄԱՆՈՒՄԵՆԸ

Յարութիւն վարդապետ Անսիման Բարսեղի գերեզմանը գտնուում է Նախիջևանի ս. Խաչ վանքի հարաւային դրան առաջ եղած ընդարձակ քար է սանդուղքի աջ կողմը: Նրա վրայ գրւած է մի մեծ ձուլածոյ վանկուշ մահարձան, որի մի երեսի վրայ գրւած է հայերէն, միւսի վրայ ռուսերէն հետեւեալը. «Յամի 1865. Մեծահռչակ ռուսացի Յարութիւն վարդապետի Անսիմանեանց երախտադէտք աշակերտք Ներսիսեան հայոց ուսումնարանի Տփլիսայ կանգնեն զայս արձան յանմահ յիշատակ անուան նորա որ վերաւորեալ յաւաղակաց վախճանեցաւ ի 25 մայիսի 1834 ամի».

«Здесь покоится прахъ архимандрита Артемія Аламдаряницъ умерщвленнаго разбойниками 25 мая 1834 года. Незабвенному наставнику признательные ученики Тифлискаго армянскаго училища Нерсеса соорудили сей памятникъ 1865 г.».

Այդ մահարձանը, որի շուրջ կողմը քաշւած է ընդարձակ, ամուր և զեղեցիկ երկաթեալ վանդակապատ, կարօտ է մասնաւոր նորոգութեան: Դրան պէտք է ներկել, որովհետեւ նախկին ներկն արդէն սրբւած է և թուջը տեղեկ ժանդոտած, և արձանի զաւաթը զարդարող խաչը պէտք է նորից շինել, որովհետեւ եղածը ծուած է և մի թէն էլ կոտրւած:

Ս. Եսեպիգ

ԱՒԾՏՐՈՒՅԻ

Արեւստագէտի վրձինն է, որ մեզ տալիս է գեղեցիկ ծաշակը. նա նկարելով կընոր կեանքի կատարելատիւը, մեզ ներշնչում է գեղեցիկ զգացմունքը. նա փայլեցնելով այդ դէմքի վրայ քարութեան ու ազնուութեան նմուշները, մեզ գրաւել է տալիս հրեշտականման կնոջ կեանքով:

Այդ մեզ ներշնչած զգացումնոքով է, որ մենք սիրում. յարգում ենք գեղեցիկ ու քաղի կինը, զատելով վատից ու չարից:

Յ. Ե.

Հ Ա Մ Բ Ո Յ Ի

Մայրիկ ջան. հեռու քեզանից, հեռու քո գերեզմանից. իմ արցունքները ալի ու դառն են այս օտարութեան մէջ, աղբիւրի նման թափւում են նրանք:

Ա՛խ, երանի թէ կարենային կաթկթիլ քո հանդստարանի հողի վրայ, վայր իջնէին կամաց կամաց ու հասնելով քո ոսկորներին սփռնէին նրանք. ինձանից այժմ մնացածը, այդ է մընացել միայն: Եթէ խունկ ծխեմ, ծուլը վեր է բարձրանում, աղօթք անեմ Աստծուն է հասնում. իսկ եթէ արցունքս, հանդած ոսկորներից թափեմ, համբոյրս է որ կը դրոշմեմ:

Ա՛խ, ինչ մորմորիչ դառն ու քաղցր է գերեզմանական համբոյրը: Մի քիչ էլ կոյրելու հանգչած եղբորս ոսկորներին:

Յ. Ե.

ԻՆՉՈՎ ՊԷՏՔ Է ՅԱՒԵՅՆԵԼ ԾԱՐԱԻԸ

Ամենից առաջ — սովորական, մաքուր ջրով: Բիմիական ճանապարհով մաքրած, այսպէս կոչւած զտած, ջրով և այն ջրով, որ մեզ տալիս է ինքը բնութիւնը երկրի խորքերից բղխող աղբիւրների միջոցով: Յայտնի է որ ամեն տեղ էլ չէ կարելի գտնել լաւ խմելու ջուր: Կասկածելի ջրին կարելի է խառնել չիլ, ամեն մի խորանարդ մետր ջրին մէկ ու կէս գրամ: Ջրի պիտանի լինելը որոշելու համար, չորս մաս ջրի մէջ լուծում են մի մաս տանին, աւելացնում են մի մաս զինուսպիրտ և այդ խառնուրդից մի գդալ ածում են բաժակի մէջ: Եթէ չուտով

նկատւում է, որ ջուրը պղտորում է, այդ նշան է, որ նա հարուստ է գործարանական նիւթերով ուրիշ կենդանական ծագում ունին, և ուրեմն նա անպէտք է խմելու. համար: Սակայն միայն մաքուր ջուրը չէ, որով կարելի է յագեցնել ծարաւը: Քաղցրանքի մի քանի կաթիլները, որ խառնում են ջրի հետ, տալիս են նրան դուրեկան համ և այդպիսի ջուրը առողջապահական տեսակէտից ներկայանում է ինչպէս մի հիանալի դւալոցիչ ըմպելիք: Բացի դրանից իբրեւ խմելիք խիստ յարմար են և հանքային ջրերը: Տնային ձևով կարելի է պատրաստել հիանալի սոդայի ջուր: Դրա համար մի մեծ բաժակ ջրին խառնում են 8 գրամ գինեքար (ի մոնի աղ) փոշիացրած և 10 գրամ սոդա. ամուր խցկում, են սրակը և խմելիքը պատրաստ է: Ով հետեւում է իր առողջութեանը, նա պարտաւոր է հսկել, որ չըստաչի ստամոքսը պալ խմելիքով: Չղապանելով այդ զգուշութիւնը, մանաւանդ ամառ, ժամանակ, երբ չոգ է լինում, կարելի է ստանալ ստամոքսի կոտորուք: Թոյ ստամոքս ունեցող մարդիկ առհասարակ չըպէտք է գործ ածեն շատ սառն ըմպելիքներ:

Նոյնագիր-Հրատարակիչ:

Տիգրան Նազարեան